

LANDSKAPSSTYRELSENS FRAMSTÄLLNING
till Landstinget med förslag till
1) landskapslag om polisförvalt-
ningen i landskapet Åland och
2) landskapslag angående ändring av
12 § landskapslagen om polisverksamheten.

Framställningens huvudsakliga innehåll

I förevarande framställning föreslår landskapsstyrelsen en reglering av den polisförvaltning som är hänförlig till landskapets behörighet. Polisförvaltningen föreslås ske enhetligt och således inte, såsom tidigare, inom fristående distrikt. För främjande och effektiverande av polisens verksamhet skulle det finnas en polisdelegation vars medlemmar skulle företräda kommunerna.

Allmän motivering

S i t u a t i o n e n f ö r e d e n 1 a p r i l 1 9 8 0

Före den 1 april 1980 gällde för polisförvaltningen i landskapet, förutom självstyrelselagen 19 § 2 mom., förordningen om polisväsendet i landskapet Åland (18/61). I enlighet med denna förordning var landskapet uppdelat i fem fristående polisdistrikt, Mariehamns polisinrättning samt fyra länsmansdistrikt. Ledningen vid Mariehamns polisinrättning utövades av en polismästare som utnämndes av landskapsstyrelsen i samråd med landshövdingen och ledningen i länsmansdistrikten utövades av länsmän som utnämndes av landshövdingen i samråd med landskapsstyrelsen.

Såväl Mariehamns polisinrättning som länsmansdistrikten hade uppgifter hänförliga till både rikets och landskapets polisförvaltning. Länsmannen var dessutom allmän statlig förvaltningsmyndighet inom sitt distrikt, utmättningsman samt till den 1 april 1978 även allmän åklagare.

B e r e d n i n g e n a v p o l i s v ä s e n d e t s o m -
o r g a n i s e r i n g .

Under en längre tid och särskilt under 1970-talet har frågan om en omorganisering av polisväsendet i landskapet varit under beredning. Till stor del har beredningen skett i samråd med riks-

myndigheterna eftersom fråga varit om både landskapets och rikets förvaltning. Beredningsarbetet har huvudsakligen gått ut på att åstadkomma indragning av länsmansbefattningarna och överföra deras uppgifter på andra myndigheter.

Genom lagen om landskapsåklagarämbetet i landskapet Åland (FFS 872/77) och lagen om landskapsfogdeämbetet i landskapet Åland (FFS 898/79) samt de med stöd av dessa utfärdade förordningarna (FFS 237/78 och FFS 65/80) överfördes länsmännens uppgifter inom rättegångs- och utsokningsväsendet i landskapet på särskilda myndigheter (landskapsåklagarämbetet samt landskapsfogdeämbetet). I enlighet med lagen om skötseln av länsmans allmänna förvaltningsuppgifter i landskapet Åland (FFS 168/80), vilken trädde i kraft den 1 april 1980, överfördes de uppgifter länsmännen omhändertog i egenskap av allmän förvaltningsmyndighet på länsstyrelsen. Enligt en överenskommelseförordning, förordningen om handhavande av rikets allmänna lokalförvaltning och om polisväsendet i landskapet Åland (26/80), som även den trädde i kraft den 1 april 1980, överfördes nämnda uppgifter på en myndighet som underlyder landskapsförvaltningen.

F ö r e s l a g n a å t g ä r d e r

I överenskommelseförordningen anges de uppgifter som ankommer på statens polisförvaltning och i viss mån även de uppgifter som ankommer på landskapets polisförvaltning. Några mer omfattande bestämmelser om landskapets polisförvaltning finns dock inte i nämnda förordning beroende på att syftet med den närmast är att reglera förhållandet mellan statens och landskapets polisförvaltning. Det ovasagda utgör bakgrunden till den föreslagna lagen som skulle kompletteras av ett reglemente.

Detaljmotivering

L a n d s k a p s l a g e n o m p o l i s f ö r v a l t n i n g e n i l a n d s k a p e t Å l a n d .

1 §. Hänvisningen till förordningen om handhavande av rikets allmänna lokalförvaltning och om polisväsendet i landskapet Åland, nedan kallad polisöverenskommelseförordningen, motiveras av att även den innehåller bestämmelser rörande landskapets polisförvaltning.

2 §. Enligt polisöverenskommelseförordningen utgör landskapet Åland ett polisdistrikt. Gränserna för dess geografiska verksamhetsområde sammanfaller således med landskapets gränser.

Polisverksamheten skulle utövas inom tre skilda avdelningar som i specialiseringssyfte skulle kunna indelas i byråer. Indelningen skulle vara enbart administrativ och varje avdelning liksom också dess byråer skulle verka inom hela landskapet.

I samband med sammanslagningen av de tidigare polisdistrikten uttrycktes farhågor om att polisens möjligheter att betjäna allmänheten skulle försämrats. I enlighet med de principer som då utvecklades av landskapsstyrelsen skall servicen gentemot allmänheten upprätthållas vid samma nivå som före sammanslagningen. I syfte att åstadkomma lämpliga medel för att kunna uppnå dessa principer föreslås verksamheten inom polisdistriktet bedrivas utgående från ett centralkansli i Mariehamn och servicekontor i Finström, Föglö och Kumlinge.

Allmänheten skulle således betjänas från samma orter som före sammanslagningen utan att det för den skull vore fråga om någon administrativ indelning av polisdistriktet. En förbättring i servicehänseende, i jämförelse med förhållandena före sammanslagningen, skulle även uppnås eftersom en enskild person, oberoende av hemkommun, skulle kunna uträtta ärenden efter eget gottfinnande antingen vid centralkansliet eller vid ett servicekontor. De tjänster som allmänheten erbjuds vid centralkansliet och servicekontoren skulle nämligen vara i huvudsak likartade.

Förutom den nämnda regionala fördelningen av resurserna inom polisdistriktet, avser landskapsstyrelsen upprätthålla åtminstone en polisbefattning i varje skärgårdskommun. Därigenom skulle även skärgårdsbefolkningen tillförsäkras rätt till ett snabbt polisingripande när omständigheterna det påkallar.

3 §. Ledningen av polisverksamheten föreslås utövad av en polismästare. Polismästaren skulle handha ledningen självständigt och på eget ansvar om inte ansvaret för viss uppgift delegerats till en lägre beslutsnivå.

Överkommissarien skulle leda och fördela arbetet inom kansliavdelningen och dessutom vara polismästarens ställföreträdare. Inom ordnings- och brottmålsavdelningarna skulle verksamheten ledas av kommissarier.

Polisunderbefälet och polismanskapet skulle verka inom antingen ordningsavdelningen eller brottmålsavdelningen varför befattningsbrev skulle utfärdas för befattning vid viss avdelning. Något hinder för att innehavare av befattning vid ordningsavdelningen i särskilda fall skulle kunna fullgöra uppgifter hänförliga till brottmålsavdelningens verksamhetsområde, eller vice versa, skulle dock inte föreligga. Kanslipersonalen skulle däremot kunna verka enbart inom kansliavdelningen.

Det har hittills rått en viss oklarhet om kvinnor kunnat bli poliser. Avsikten är att samtliga befattningar skall kunna besättas av såväl män som kvinnor. För den skull görs ingen åtskillnad i lagtexten mellan manliga och kvinnliga befattningar.

4-6 §§. För att biträda landskapsstyrelsen och polismästaren i ledningen av polisverksamheten skulle en polisdelegation inrättas. Delegationen föreslås vara endast ett rådgivande organ och skulle således inte tillkomma någon beslutanderätt beträffande polisverksamheten. Delegationen skulle huvudsakligen verka för att främja polisverksamheten med uppmärksamhet fästad även vid olika regionala intressen. Dessutom skulle den fungera som remissinstans i fråga om ärenden som gäller frågor i anslutning till polisens verksamhet.

Delegationen föreslås bestå av en ordförande som skulle företräda landskapsstyrelsen (i regel den landskapsstyrelseledamot som utövar den högsta tillsynen över kansliavdelningens allmänna byrå vid centrala ämbetsverket) och sex övriga medlemmar jämte personliga ersättare, vilka skulle företräda kommunerna. Både ordföranden och medlemmarna samt de personliga ersättarna skulle utses av landskapsstyrelsen. Eftersom medlemmarna och deras ersättare skulle företräda kommunerna, föreslår landskapsstyrelsen att ett särskilt förfarande tillämpas när dessa utses. Detta skulle gå till på så sätt att landskapsstyrelsen begär förslag av kommunerna om vem som bör utses till medlem eller

ersättare i delegationen från den region inom vilken kommunen är belägen. Kommunerna skulle härvid vara indelade i fyra regioner: skärgårdskommunerna, Mariehamn, kommunerna på södra fasta Åland (Eckerö, Hammarland, Jomala, Lemland och Lumparland) samt kommunerna på norra fasta Åland (Geta, Saltvik, Sund och Finström). Skärgårdskommunerna och Mariehamn skulle vardera föreslå en medlem jämte ersättare medan kommunerna på södra fasta Åland och kommunerna på norra fasta Åland vardera skulle föreslå två medlemmar jämte ersättare.

Det föreslagna förfaringssättet skulle kräva en viss samverkan mellan kommunerna inom samma region men någon oenighet vid uppgörande av förslag om vilka som bör utses till medlemmar torde inte komma att uppstå. Förfaringssättet skulle inte medföra särskilt stora kostnader för kommunerna, varför det även från kommunalekonomisk synpunkt kan anses lämpligt.

7-9 §§. Kompetenskraven enligt 7 § 1 mom. för de olika befattningarna föreslås vara i huvudsak desamma som i riket (71 § polisförordningen, FFS 119/69). Med hänsyn till de speciella förhållandena i landskapet bör även annan än i lagtexten nämnd examen, till exempel utomlands avlagd, kunna komma i fråga. Från nämnda krav skulle landskapsstyrelsen kunna medge undantag (7 § 2 mom.).

För den som innehar egentlig polisbefattning skulle förutom det ovan sagda krävas att han är frisk och har tillräckligt god syn och hörsel samt med hänsyn till vikten av allmänhetens respekt och förtroende för polisen att han lever ett sunt och oklanderligt liv.

Från kravet i 8 § 1 mom. 1 punkten föreslås landskapsstyrelsen kunna medge undantag. Här avsett undantag skulle likväl kunna medges endast om vederbörande, trots att han inte uppfyller samtliga kompetenskrav, ändå kan anses ha goda förutsättningar för att tjänstgöra som polisman. I fråga om befattningen som yngre konstapel föreslås ytterligare ett krav. Enligt lagförslaget 8 § 2 mom. skulle nämligen endast sökande som fyllt 20 men inte 35 år kunna komma i fråga vid utnämning till yngre konstapel. Den övre åldersgränsen föreslås finnas med tanke på de stora fysiska och psykiska påfrestningar som polismän utsätts för i sitt arbete. Även från detta krav föreslås landskapsstyrelsen kunna medge undantag om vederbörande i övrigt har goda förutsättningar för att tjänstgöra som polisman.

10-13 §§. Avsikten är att samtliga polismän vid ordningsavdelningen i regel skulle bära uniform i tjänsteutövningen. Härvid skulle uniformen fungera som legitimation. Polisman vid brottmålsavdelningen skulle i regel inte bära uniform, utan skulle i stället ha ett tjänstemärke som legitimation. Tjänstemärket skulle fungera som legitimation även för polisman vid ordningsavdelningen i sådana fall när han, på grund av uppdragets art, tjänstgör civilklädd. Eftersom således situationer kan förekomma när även polisman vid ordningsavdelningen behöver legitimeras sig med tjänstemärket, föreslår landskapsstyrelsen att samtliga polismän alltid i tjänsteutövningen skall ha med sig tjänstemärket.

I enlighet med 10 § 2 mom. och 12 § skulle landskapsstyrelsen i samråd med landshövdingen besluta om uniformens utseende samt om beväpning och skyddsutrustning. Bestämmelserna motsvarar i sak reglerna i 10 § 2 mom. polisöverenskommelseförordningen.

14 §. I fråga om skyldigheten för polisdistriktets personal att vid viss ålder avgå från sina befattningar föreslår landskapsstyrelsen en reglering som överensstämmer med reglerna i riket (90 § polisförordningen).

15 §. Polismästaren skulle äga rätt att i disciplinär väg med varning bestraffa honom underlydande personal i offentlighetsrättsligt anställningsförhållande. Disciplinär bestraffning med böter eller skiljande från tjänsteutövning skulle däremot ankomma på landskapsstyrelsen. I de fall när bestraffningsärendet överförs på landskapsstyrelsen enligt 2 mom. föreslås även den kunna bestraffa med varning eftersom tillämpningssvårigheter annars kunde uppstå i sådana situationer när landskapsstyrelsen anser att varning bör komma i fråga och polismästaren anser att böter eller skiljande från tjänsteutövning bör komma i fråga.

16 §. I syfte att undvika att lagen blir alltför detaljerad och därigenom svåröverskådlig skulle landskapsstyrelsen i reglemente meddela närmare föreskrifter om avdelningar, byråer, befattningar och beslutsfattande inom polisdistriktet.

L a n d s k a p s l a g e n o m p o l i s v e r k -
s a m h e t e n .

Enligt 12 § gällande lag skall chefen för polisdistriktet självständigt och på eget ansvar avgöra ärenden som gäller allmän ordning och säkerhet, såvida inte annorlunda förordnats, det vill säga om inte någon annan polisman förordnats att handha uppgifter som ankommer på polischefen.

Med stöd av 16 § förslaget till landskapslag om polisförvaltningen i landskapet Åland skulle landskapsstyrelsen genom reglemente kunna meddela närmare föreskrifter om bland annat beslutsfattande. I reglementet skulle således rätten att på eget ansvar avgöra ärenden som hittills avgjorts av polischefen kunna överföras till andra befattningar inom myndigheten. Med anledning härav föreslås 12 § landskapslagen om polisverksamheten ändrad så att chefen för polisdistriktet, om inte annorlunda föreskrivits i reglementet, självständigt och på eget ansvar skulle avgöra ärenden som gäller allmän ordning och säkerhet samt övrig polisverksamhet inom distriktet.

Med hänvisning till det anförda föreläggs Landstinget till antagande

L a n d s k a p s l a g
om polisförvaltningen i landskapet Åland.

I enlighet med landstingets beslut stadgas:

P o l i s v ä s e n d e t s o r g a n i s a t i o n

1 §.

Den högsta ledningen av och tillsynen över landskapets polisförvaltning utövas av landskapsstyrelsen.

Beträffande landskapets polisförvaltning finns bestämmelser även i förordningen om handhavande av rikets allmänna lokal-förvaltning och om polisväsendet i landskapet Åland (26/80).

2 §.

Landskapet Åland utgör ett polisdistrikt, benämnt Ålands polisdistrikt. För handhavande av inom polisdistriktet förekommande uppgifter finns ett centralkansli i Mariehamn samt servicekontor i Finströms, Föglö och Kumlinge kommuner.

Polisverksamheten bedrivs inom en ordnings-, en brottmåls- och en kansli-avdelning. Avdelningarna kan indelas i byråer.

3 §.

Chef för Ålands polisdistrikt är en polismästare.

För handhavande av polisuppgifter kan dessutom anställas en överkommisarie, tillika polismästarens ställföreträdare, och det antal som landskapsstyrelsen bestämmer av följande innehavare av fast befattning:

- 1) kommissarier vilka tillsammans med polismästaren och överkommisarien tillhör p o l i s b e f ä l e t;
- 2) överkonstaplar vilka tillhör p o l i s u n d e r b e f ä l e t;
- 3) äldre och yngre konstaplar vilka tillhör p o l i s m a n - s k a p e t; samt
- 4) byråföreståndare, kanslister, biträdande kanslister och maskinskrivare vilka tillhör k a n s l i p e r s o n a l e n.

Dessutom kan anställas innehavare av extraordinarie befattning, tillfälliga funktionärer samt personal i privaträttsligt anställningsförhållande.

P o l i s d e l e g a t i o n e n

4 §.

Polismyndigheten biträds av en polisdelegation med uppgift att effektivisera och främja polisverksamheten.

På delegationen ankommer särskilt:

- 1) att följa polisens verksamhet för upprätthållande av allmän ordning och säkerhet samt övrig polisverksamhet;
- 2) att ta initiativ till erforderliga åtgärder för främjande av allmän ordning och säkerhet ävensom övrig polisverksamhet; samt
- 3) att avge yttranden rörande förhållandet mellan allmänheten och polisen.

5 §.

Polisdelegationen består av en ledamot av landskapsstyrelsen som ordförande samt sex övriga medlemmar jämte personliga ersättare för dem. Ordföranden, de övriga medlemmarna och deras ersättare utses av landskapsstyrelsen för en mandattid som motsvarar landskapsstyrelsens mandattid med beaktande av att kommunerna i de olika delarna av landskapet blir företrädda.

Den som utses till medlem eller ersättare i delegationen skall vara valbar till uppdrag som fullmäktigeledamot. Polisman är dock inte valbar.

Har medlem eller ersättare i delegationen avlidit eller av annan orsak frånträtt sitt uppdrag skall ny medlem eller ersättare utses för den återstående mandattiden.

6 §.

Polisdelegationen utser en av sina medlemmar till viceordförande. Polismästaren, eller vid förfall för honom den han bestämmer, är på tjänstens vägnar delegationens sekreterare.

Delegationen sammanträder på ordförandens eller vid förfall för honom på viceordförandens kallelse. Delegationen skall sammankallas om kommun eller två medlemmar skriftligen anhållit därom för behandling av särskilt angivet ärende.

Delegationen är beslutförför när minst fyra medlemmar, ordföranden medräknad, är närvarande.

Ordföranden och sekreteraren undertecknar delegationens protokoll och skrivelser. Avskrifter av protokollen skall genom sekreterarens försorg tillställas landskapsstyrelsen och kommunstyrelserna.

Angående delegationen gäller i övrigt i tillämpliga delar bestämmelserna om landskapskommittéer.

K o m p e t e n s k r a v o c h u t n ä m n i n g a r

7 §.

Kompetenskrav för de fasta befattningarna inom polismyndigheten är:

1) för polismästaren, lägre rättsexamen och förtrogenhet med polisväsendet, tjänsteexamen för polisbefäl eller annan motsvarande examen samt dessutom tillräcklig administrativ erfarenhet;

2) för överkommisarien och kommissarie, lägre rättsexamen och förtrogenhet med polisväsendet, tjänsteexamen för polisbefäl eller annan motsvarande examen;

3) för överkonstapel, tjänsteexamen för polisunderbefäl eller annan motsvarande examen;

4) för äldre konstapel, tjänsteexamen för polismanskap eller annan motsvarande examen;

5) för yngre konstapel, genomgången polisaspirantkurs eller annan motsvarande examen; samt

6) för byråföreståndaren och övrig kanslipersonal, sådan skicklighet och förmåga som ett framgångsrikt handhavande av befattningen förutsätter.

Landskapsstyrelsen kan medge undantag från i denna paragraf föreskrivna kompetenskrav!

8 §.

För att kunna utnämnas till innehavare av i 7 § 1 mom. 1, 2, 3, 4 och 5 punkterna nämnd befattning krävs att vederbörande:

1) är frisk och har normal syn och hörsel; samt

2) har oföadliga levnadsvanor och även i övrigt är lämplig för polisbefattningen.

För att utnämnas till yngre konstapel krävs utöver vad i 1 mom. är stadgat att vederbörande fyllit 20 men inte 35 år.

Landskapsstyrelsen kan medge undantag från bestämmelserna i 1 mom. 1 punkten samt 2 mom.

9 §.

Vad i 7 och 8 §§ föreskrivs om kompetens för innehavare av fast befattning skall i tillämpliga delar gälla även innehavare av extraordinarie befattning, tillfälliga funktionärer samt personal i privaträttsligt anställningsförhållande.

Landskapsstyrelsen avgör ärenden som gäller utnämning och avskedande av innehavare av fast eller extraordinarie befattning. Bestämmelserna i den i 1 § nämnda förordningen skall härvid iakttas.

Är fråga om utnämning eller avskedande av annan än i 2 mom. nämnd personal avgörs ärendet av polismästaren.

S ä r s k i l d a b e s t ä m m e l s e r

10 §.

Polisman vid ordningsavdelningen skall i tjänsteutövningen bära uniform om inte tjänsteuppdragets art eller andra skäl annat påkallar. Föreligger särskilda skäl kan polismästaren beordra även polisman vid brottmålsavdelningen att tillfälligt bära uniform.

Uniformens utseende bestäms av landskapsstyrelsen i samråd med landshövdingen.

11 §.

Polisman skall ha tjänstemärke vars utseende fastställs av landskapsstyrelsen. Märket skall i tjänsteutövningen medhas.

12 §.

Landskapsstyrelsen tillhandahåller för polisverksamheten erforderlig beväpning och skyddsutrustning och bestämmer i samråd med landshövdingen deras art och slag.

13 §.

Ärende rörande tjänstledighet för polisbefäl och -underbefäl avgörs av landskapsstyrelsen.

Ärende rörande tjänstledighet för en tid av högst sex månader för den övriga personalen avgörs av polismästaren. Avser ansökan rörande tjänstledighet längre tid än sex månader, avgörs ärendet av landskapsstyrelsen.

Vid behov förordnas vikarie för den som beviljats tjänstledighet.

14 §.

Innehavare av befattning som hör till polisbefälet är skyldig att avgå vid 63 års ålder, innehavare av befattning som tillhör polisunderbefälet eller polismanskapet vid 60 års ålder och innehavare av befattning som tillhör kanslipersonalen vid 67 års ålder.

15 §.

Polismästaren har rätt att med varning bestraffa underlydande innehavare av fast eller extraordinarie befattning samt tillfälliga funktionärer. Härvid skall i tillämpliga delar iakttas bestämmelserna i landskapslagen om disciplinära åtgärder mot Ålands landskapsförvaltning underlydande tjänstemän (27/73).

Anser polismästaren att annat straff än varning kan komma i fråga skall han överföra ärendet att handläggas av landskapsstyrelsen.

16 §.

Närmare föreskrifter angående avdelningar, byråer, befattningar och beslutsfattande inom polisdistriktet utfärdas av landskapsstyrelsen i reglemente.

Denna lag träder i kraft den

Sådan i 3 § nämnd befattning som inte inrättats vid denna lags ikraftträdande kan inrättas genom att befattning ombildas varvid innehavaren, utan minskning av den egentliga avlöningen, överförs till den nyinrättade befattningen.

L a n d s k a p s l a g
angående ändring av 12 § landskapslagen om polisverksamheten.

I enlighet med landstingets beslut ändras 12 § landskapslagen den 6 april 1971 om polisverksamheten (10/71) som följer:

12 §.

Chefen för polisdistriktet skall, såvida inte annorlunda angivits i reglemente som utfärdats enligt landskapslagen om polisförvaltningen i landskapet Åland (), självständigt och på eget ansvar avgöra ärenden som gäller allmän ordning och säkerhet samt övrig polisverksamhet inom polisdistriktet. Han ansvarar även för de åtgärder som polisman på hans order vidtar.

Denna lag träder i kraft den

Mariehamn den 4 december 1980

L a n t r å d

Folke Woivalin

Extra lagberedningssekreterare

Lars Karlsson.